

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านฉันทลักษณ์ในการเขียนบทร้อยกรอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเรียนด้วยวิธีอนุमानกับวิธีอุปมา" ผู้วิจัยได้ใช้ความพยายาม และใช้เวลาในการศึกษาอยู่เป็นเวลานานพอสมควร แต่ก็ยังไม่พบว่า มีผู้ใดทำการวิจัยเรื่องนี้ไว้โดยตรงในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงสืบค้นเรื่องที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยจะได้เน้นส่วนสำคัญในเรื่องต่อไปนี้

- บทร้อยกรอง
- การสอนเขียนบทร้อยกรองในระดับชั้นต่าง ๆ
- เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนแบบอนุमान และแบบอุปมา

ความหมายของร้อยกรอง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (2525 : 671) ให้ความหมายของคำว่า "ร้อยกรอง" ไว้ว่า "สอดคล้องให้คิดต่อกัน, ประกันรู้ ทำ, ร้อยและเย็บคอกไม้ให้เป็นรูปต่าง ๆ, ครวจชำระใหญ่ถูกทอง, สังคายนา, แต่งหนังสือดีให้มีความไพเราะ, ถ้อยคำที่เรียบเรียงให้เป็นระเบียบตามบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์"

เสฐียรโกเศศ (2507 : 6) ได้ให้ความหมายของร้อยกรองไว้ว่า "ร้อยกรอง หมายถึง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ซึ่งมีถ้อยคำที่นำมาประกอบสัมพันธ์กัน มีขนาดมาตราเสียงสูง คำ หนัก เบา และสั้น ยาว ตามแบบรูป (Pattern) กำหนดไว้ แบบรูปที่กล่าวนี้มีมากด้วยกัน ไม่จำเป็นจะต้องมีเฉพาะแต่ที่กำหนดไว้ในตำรา ซึ่งว่าด้วยการแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน หรือ ฉันทลักษณ์"

ในตำราฉันทลักษณ์ของ พระยาอุปถัมภ์คสิณสาร (2479 : 350-351) ได้กล่าวไว้ว่า "โบราณเรียกคำประพันธ์ที่เป็น กลอน กาพย์ โคลง ฉันท์ ต่าง ๆ ว่า "บท กานท์" หรือ "คำกานท์" ซึ่งมักเอาไว้ท้าย เช่น ถ้าเป็นกลอน ก็เรียก "กลอนกานท์" เป็นโคลง ก็เรียก "โคลงกานท์".....คำกานท์ทั้งหลายเกี่ยวข้องกับ

กับข้อบังคับเป็นต้นว่า สัมผัสคล้องจองกัน และวรรคตอนไค้จังหวะ.....คำกานท์
ของไทยมีหลายประเภท คำกานท์มีลักษณะไม่เหมือนกัน"

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2518 : 209) ให้คำจำกัดความของร้อยกรอง
ไว้ว่า "ร้อยกรองใช้สำหรับเรียกคำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ กาพย์ กลอน โคลง
ฉันท์ ลิลิต กวีฉันทะ กลอนต่าง ๆ รวมทั้งบทกวีร่วมสมัยที่แต่งขึ้นทั้งที่มีสัมผัสตาม
แบบแผน ปลอดสัมผัส และเพลงปฏิพากย์อันมาจากเพลงพื้นบ้านของท้องถิ่นต่าง ๆ"

ชลธิรา กลัคคอยู่ (2521 : 161 - 163) ได้กล่าวถึงร้อยกรองว่า
"ร้อยกรอง หมายถึง ถ้อยคำสำนวน ภาษาที่เรียบเรียงขึ้นอย่างมีบทบัญญัติ กฎเกณฑ์
หรือที่เรียกกันทั่วไปว่ามีฉันทลักษณ์แบบโบราณ รวมทั้งฉันทลักษณ์ที่แต่งคิดขึ้นเองก็ได้
และ.....ร้อยกรองนั้นเป็นคำที่บ่งลักษณะหรือกลวิธีในการประพันธ์ ก็น่าจะเข้าใจ
ได้ว่าเป็นการเรียกชื่อประเภทงานเขียนที่ยังมิได้ประเมินค่า"

ป้าจรรย์ บุญกุล (2522 : 1) กล่าวว่า "คำประพันธ์ร้อยกรอง ได้แก่
ถ้อยคำหรือข้อความที่ร้อยกรองหรือเรียบเรียงขึ้น โดยมีลักษณะบังคับ มีการจำกัดคำ
วรรคตอน และมีเสียงรับสัมผัสกันตามกฎเกณฑ์ฉันทลักษณ์ที่ปรากฏได้วางเป็นแบบไว้
โบราณเรียกคำร้อยกรองนี้ว่า บทกานท์ หรือ คำกานท์"

และประจักษ์ ประภาพิตยากร (2520 : 12) กล่าวถึงความหมายของ
คำว่า ร้อยกรอง ในพจนานุกรมภาษาต่างประเทศว่า "คำว่าร้อยกรอง (Poem)
พจนานุกรมภาษาต่างประเทศ ได้ให้ความหมายพอสรุปได้ว่า คือ ภาษาแห่งความคิด
คำหนึ่ง ที่มีรากฐานเกิดจากความชัดเจนในชีวิต แสดงออกด้วยถ้อยคำที่มีจังหวะจะโคน
มีสัมผัส มีระเบียบแบบแผน บางท่านกว่ากาพย์กลอน คือศิลปะแห่งการเลือกใช้ถ้อยคำ
อันไพเราะด้วยเสียง ด้วยสัมผัส และความหมายให้จับใจ ผู้อ่านผู้ฟัง เนื้อหาของกาพย์
กลอนก็คือ ความนึกคิดอันมีความชัดเจนในชีวิตของกวีเอง เป็นรากฐานประกอด้วยความคิด
คำหนึ่ง ถายทอดออกมาให้ผู้อ่านรู้เห็น กาพย์กลอนเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ กวียกให้อ่าน
เกิดอารมณ์และความคิดคำหนึ่ง เพลิดเพลินตามถ้อยคำของกวี"

จากความหมายและความคิดเห็นที่นักปราชญ์และครูทางภาษากวีมา อาจสรุปได้ว่า ร้อยกรอง คือ การเรียบเรียงถ้อยคำสำนวนเข้าด้วยกันอย่าง ประณีต บรรจงเพื่อให้เกิดความไพเราะ สละสลวย ทั้งนี้ โดยมีแบบแผนอย่างใด อย่างหนึ่ง อาจจะเป็นแบบแผนตามฉันทลักษณ์โบราณหรือแบบแผนที่ผู้เขียนคิดขึ้น ใหม่ก็ได้

คำว่า ร้อยกรอง นี้เรียกกันต่าง ๆ นานา เช่น กวีนิพนธ์ กาพย์กลอน กลอน คำกาพย์ คำประพันธ์ คำประคับ และ กวีวิจารณ์

ประเภทและลักษณะบังคับของร้อยกรอง

ร้อยกรองของไทยมีหลายประเภท หากจัดตามลักษณะการแต่งแล้วจะได้ 5 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. กาพย์ แบ่งเป็น กาพย์ยานี กาพย์ฉับยั้ง กาพย์สุรางคนางค์ กาพย์ ซับไม้
2. กลอน แบ่งเป็น กลอนแปด กลอนหก ซึ่งจัดเป็นกลอนสุภาพ นอกนั้น ยังมีกลอนคอกสร้อย สักวา เสภา นิราศ กลอนกลบทแบบต่าง ๆ
3. โคลง แบ่งเป็น โคลงสอง โคลงสาม โคลงสี่ ซึ่งจัดเป็นโคลงสุภาพ และยังมีโคลงคั่น โคลงกระทู้ โคลงกลอักษร
4. ฉันท์ แบ่งเป็นหลายชนิด เช่น อินทวิเชียรฉันท์ ภูษงคประยาคฉันท์ มาฆวกันท์ ฯลฯ
5. ร่าย แบ่งเป็นร่ายโบราณ ร่ายสุภาพ ร่ายคั่น และร่ายยาว

นอกจากนี้ ยังมีประเภทที่นำร้อยกรองบางประเภทมาแต่งรวมกัน เช่น ร่าย แต่งรวมกับโคลง เรียกว่า สิลีต โคลงแต่งรวมกับกาพย์ เรียกว่า กาพย์ เหน้เรือ หรือกาพย์ทอโคลง เป็นต้น

การแต่งร้อยกรองตามปรกติจะต้องกระทำตามแบบแผนที่ตั้งอยู่ไว้ ซึ่งเรียกว่า ฉันทลักษณ์ ฉันทลักษณ์ของร้อยกรองแต่ละประเภทอาจมีเหมือนกัน หรือแตกต่างกันบ้าง

ฉันทลักษณ์ของร้อยกรองประเภทต่าง ๆ ได้แก่

1. ลักษณะคณะ
2. ลักษณะสัมผัส
3. ลักษณะคำครุ คำดหุ
4. ลักษณะคำเอก คำโท
5. ลักษณะคำเป็น คำตาย
6. ลักษณะเสียง วรรณยุกต์
7. ลักษณะพยางค์
8. ลักษณะคำนำ
9. ลักษณะคำสร้อย (ลิลิตา พินิจภูวดล และประทีป วิทิตินกร 2516

: 43)

ลักษณะบังคับทั้ง 9 ประการนี้ รุประนีย นาคทรพรพ ไคยูกเป็นกาพหัย สุรางคนางค เพื่อใหจจะไคงาย โดยเรียกวา เนาวลัคนม คังนี้ (2518 : 219)

คณะ พยางค์

สัมผัสจักรวาล

ครุหุเสก

คำเป็นตายมี

เสียงวรรณยุกต์ไซร

มีกำหนดไซ

คำนำคำสร้อย

แต่งคำชำคม

จำไว้ให้ค

เอกโทวิธี

ไซให้เหมาะสม

ตามทีนิยม

ร้อยกรองชวนชม

ยลแบบแบบไทย

1. คณะ เป็นลักษณะบังคับของร้อยกรองทุกประเภท กำหนดเกี่ยวกับรูปแบบของร้อยกรองแต่ละประเภทจะต้องประกอบด้วยส่วนย่อย ๆ อะไรบ้าง

คำที่เป็นส่วนย่อยของคณะ ได้แก่ บท บาท วรรค คำ เช่น กาพย์ยานี กำหนดคณะไว้ว่า 1 บท จะมี 2 บาท แต่ละบาทประกอบด้วย 2 วรรค วรรคแรกมี 5 คำ วรรคหลังมี 6 คำ ดังนี้ เป็นต้น

2. พยางค์ คือ เสียงที่เปล่งออกมากครั้งหนึ่ง ๆ อาจจะมีความหมายหรือไม่มีความหมายก็ได้ ในการแต่งร้อยกรอง เราถือว่า พยางค์ก็คือคำนั่นเอง ร้อยกรองแต่ละประเภทมีการกำหนดพยางค์ไว้แน่นอนว่าแต่ละวรรคจะมีกี่พยางค์

3. สัมผัส คือ ลักษณะที่บังคับให้ใช้คำคล้องจองกัน เป็นลักษณะที่สำคัญที่สุดในร้อยกรองทุกประเภท นอกจากมีสัมผัสในร้อยกรองแล้ว ไทยเรายังนิยมมีสัมผัสในสำนวนและภาษิตต่าง ๆ เช่น ชิงกี๊รา ซากี้แรง น้ำร้อนปลาเป็น น้ำเย็นปลาตาย ฯลฯ

สัมผัสที่นิยมกันในภาษาไทย มี 2 ชนิด คือ

ก. สัมผัสสระ ได้แก่ คำที่มีเสียงสระพ้องกันตามมาตรา ถ้าเป็นคำที่มีตัวสะกด ก็ต้องเป็นตัวสะกดในมาตราตัวสะกดแม่เดียวกัน เช่น กะ-จะ-ละ-นะ, เคน-เกิน-เขิน-เพลิน-เชิญ เป็นต้น

ข. สัมผัสอักษร ได้แก่ คำที่ใช้พยัญชนะต้นเสียงเดียวกัน อาจเป็นตัวอักษรที่เป็นพยัญชนะเดียวกัน หรือพยัญชนะที่มีเสียงสูงต่ำ เข้าคู่กันก็ได้ หรือพยัญชนะควบคู่กันก็ได้ เช่น สวय-ช้อ-ศรี-สร้อย-โศก-ทรัพย์, ปลอบ-ปลอย-ปลา-ปลด-ปลา

ประเภทของสัมผัส สัมผัสทั้ง 2 ชนิดดังกล่าว ยังแบ่งเป็น 2 ประเภท อีกคือ

1. สัมผัสนอก เป็นสัมผัสบังคับ ได้แก่ สัมผัสที่ส่งและรับกันนอกวรรค เช่นในกลอนแปด คำสุดท้ายของวรรคแรกจะสัมผัสกับคำที่ 3 หรือคำที่ 5 ของวรรคต่อไป เช่น

เอนระนาบอายน้ำกลางแดดหนาว ทอกรวยยาวยอดระยาร้าน้ำใส
สัมผัสนอก ใช้เฉพาะสัมผัสสระเท่านั้น

2. สัมผัสใน เป็นสัมผัสไม่บังคับ มีคำสัมผัสคล้องจองกันอยู่ในวรรคเดียวกัน อาจเป็นสัมผัสสระ หรือสัมผัสอักษรก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสมและความ

พอใจของผู้ประพันธ์ จะมีหรือไม่ก็ได้ สัมผัสในช่วยให้บทร้อยกรองมีความไพเราะ
ยิ่งขึ้น เช่น

แล้วอีกมุมละเมาะไม้เริ่มไหวแหวก สิ่ง ลอดแห รั้งพบได้ในโลกกว้าง

เกี่ยวกับเรื่อง คำสัมผัส ศาสตราจารย์เบ็ื่อง ณ นคร ได้ประมวลลักษณะ
ของสัมผัสในที่ละเอียดลงไปอีก พอดสรุปได้ดังต่อไปนี้ (2515 : 11)

2.1 สัมผัสแบบเคียง หมายถึง สัมผัสสระที่มีสระเดียวกันเรียงสองคำ
เช่น แม่นเนือเยิน เป็น หวงมหรณพ

2.2 สัมผัสแบบเทียบเคียง หมายถึง สัมผัสสระที่มีสระเคียงกันเรียง
สามคำ เช่น จะไคกกกึ่ง ไม้ ใน ไพร สันห

2.3 สัมผัสแบบทบเคียง หมายถึง สัมผัสสระที่เสียงสระเรียงกันสระละ
สองคำ เช่น รุอะไร ไม้ สู้ วิชา

2.4 สัมผัสแบบเทียบแอก หมายถึง สัมผัสสระที่มีสระเดียวกันสองคำ
มีสระอื่นคั่นกลางหนึ่งคำ และอยู่ปลายวรรค เช่น คุประเทือง เรื่อแสงทอง
สาคสอง

2.5 สัมผัสแบบแทรกเคียง หมายถึง สัมผัสสระที่มีสระเดียวกันสองคำ
มีสระอื่นคั่นกลางหนึ่งคำ อาจอยู่ต้นวรรคหรือกลางวรรค เช่น ก็ใครเล่าที่เขามา
หาวันนั้น

2.6 สัมผัสแบบแทรกแอก หมายถึง สัมผัสสระที่มีสระเดียวกันสองคำ
มีสระอื่นคั่นกลาง 2 คำ เช่น ให้สมพรปากที่หลอนอวยพรมา

2.7 สัมผัสแบบคู่ หมายถึง สัมผัสพยัญชนะที่พยัญชนะต้นตัวเดียวกัน
เรียงสองคำ เช่น จำคร่าครวญจวนใจไปเใละ

2.8 สัมผัสแบบเทียบมรด หมายถึง สัมผัสพยัญชนะที่พยัญชนะเดียวกัน
เรียงสี่คำ เช่น เสียงจ้งหวีคแววิเวกใจ

2.9 สัมผัสแบบเทียบมรด หมายถึง สัมผัสพยัญชนะที่พยัญชนะตัวเดียวกัน
กันเรียงห้าคำ เช่น พิจำใจำจากเจ้าพราณมา

2.10 สัมผัสแบบทบคู่ หมายถึง สัมผัสพยัญชนะที่พยัญชนะเรียงกันเป็น
สองคู่ เช่น จำคร่าครวญหวนหาสูคาควง

2.11 สัมผัสแบบแทรกคู่ หมายถึง สัมผัสพยัญชนะที่ใช้พยัญชนะเดียวกันสองคำ มีคำที่ใช้พยัญชนะอื่นคนกลางคำหนึ่งคำ เช่น มีคนเขาซึ่นชอบในเชิงกลอน

2.12 สัมผัสแบบแทรกกรด หมายถึง สัมผัสพยัญชนะเดียวกันสองคำ และมีพยัญชนะอื่นคนกลางสองคำ เช่น ไม่เคยคึกก็อย่าคอยระแวงใจ

4. คำครุ คำลหุ เป็นคำที่บังคับใช้เฉพาะร้อยกรองประเภทฉันท์ เท่านั้น

ครุ คือ คำที่มีเสียงหนัก ได้แก่ คำที่ประสมกับสระเสียงยาวในมาตราแม่ ก.กา และคำที่ประสมกับสระเสียงสั้น หรือยาวในมาตราตัวสะกดทุกมาตรา เช่น กา ตี ฎุ เคน พบ ยักษ์ เป็นต้น

ลหุ คือ คำที่มีเสียงเบา ได้แก่ คำที่ประสมกับสระเสียงสั้น ในมาตราแม่ ก.กา และคำที่ใช้พยัญชนะตัวเดียว เช่น กิ ฌ บั ฐ (สำหรับคำที่มีสระอำประสมถือว่าเป็นคำครุ แต่บางที่ก็อนุโลมให้เป็นลหุได้)

5. คำเอก คำโท หมายถึง พยางค์บังคับด้วยไม้เอก และไม้โท ใช้บังคับในร้อยกรองประเภทโคลง และร่าย

คำเอก คือ พยางค์ที่มีไม้เอกบังคับทั้งหมด เช่น พี่ เล่า ไม้ สือ และหมายถึงพยางค์ที่เป็นคำตายทั้งหมด จะเป็นเสียงวรรณยุกต์ใดก็ได้ เช่น เกิด จาก เจ็บ ปวด กิด รัก พวก มาก นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงการใช้เอกโทษ คือ คำที่ไม่เคยใช้ไม้เอก แต่เอามาแปลงใช้โดยเปลี่ยนวรรณยุกต์เป็นเอก เช่น ญา เปลี่ยนเป็น ยา, ห้าง เปลี่ยนเป็น ฮ้าง เป็นต้น

คำโท คือ พยางค์ที่มีไม้โทบังคับทั้งหมด ไม่ว่าจะออกเสียงเป็นเสียงวรรณยุกต์ใดก็ตามเช่น หน้า รอย ยิ้ม แจ้ว และหมายรวมถึงพยางค์ที่ใช้โทโทษ คือคำที่ไม่เคยใช้ไม้โท แต่เอามาแปลงใช้โดยเปลี่ยนวรรณยุกต์เป็นโท เช่น พี่ เปลี่ยนเป็น, ฌ, เคน เปลี่ยนเป็น เหล้น เป็นต้น

6. คำเป็น คำตาย คำเป็น หมายถึง คำที่ประสมด้วยสระเสียงยาว ในมาตราแม่ ก.กา รวมทั้งคำซึ่งประสมด้วยสระ อำ ไอ โอ เออ และคำที่ประสมสระเสียงสั้นหรือยาวในมาตราแม่ กง กม เกย เกอว เช่น คา ตี ไป ทำ นา อยา เลน ดิ่ง หาง แมว เป็นต้น คำตาย หมายถึง คำที่ประสมด้วยสระ

เสียงสั้นในมาตราแม่ ก.กา และคำที่ประสมสระเสียงสั้นหรือยาวในมาตรา
แม่ กก กค กข เช่น เออะอะ ฤทธิ วิตก รูปภาพ ประพศติ เป็นต้น

7. เสียงวรรณยุกต์ หมายถึง เสียงวรรณยุกต์ทั้ง 5 เสียง ตาม
อักษรวิธีเป็นลักษณะสำคัญที่บังคับใช้ในกลอนและกาพย์บางชนิด เสียงวรรณยุกต์
ทั้ง 5 เสียง ไคแกเสียงสามัญ เสียงเอก เสียงโท เสียงตรี และเสียง
จัตวา

8. คำนำ หมายถึง คำที่ใช้ขึ้นต้นบทหรือกรองบางประเภท เช่น
กลอนบทละคร ขึ้นต้นคาวย เมื่อนน บคน

9. คำสร้อย คือ คำที่ใช้เติมลงท้ายวรรคบาง ท้ายบาทซ่าง ท้ายบทบ้าง
เพื่อความไพเราะหรือเพื่อทำให้เต็มข้อความ เช่น ที อา ฮา เฮย นา าดา
คำสร้อยส่วนใหญ่จะปรากฏในบทหรือกรองประเภทโคลงและร่าย

การสอนเขียนบทหรือกรองในระดับชั้นต่าง ๆ

ในการสอนเขียนบทหรือกรองนั้น ได้มีผู้ให้ความเห็นโดยทั่ว ๆ ไปดังนี้
คือ แมคคี (McKee : 1939 : 208-223) ให้ความเห็นว่าควรจะสนับสนุนให้
นักเรียนเขียนทั้งเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่ม ในชั้นอนุบาลอาจให้เด็กเป็นคนบอก
เรื่องราวให้ครูเขียนก่อน ต่อมาเมื่ออยู่ชั้นประถมก็จะหัดเขียนเองได้ โดยครู
เป็นผู้คอยแนะนำเรื่องการสะกดคำ วิลสัน (Wilson 1957 : 137-139) กับ
บาวเวอร์ส (Bowers 1957 : 107) ได้ให้ความเห็นที่ตรงกันว่า ประสบการณ์
นำ คือการให้นักเรียนคุ้นเคยกับท่วงทำนอง ลีลา จังหวะ กับ ประสบการณ์ตรง
คือกิจกรรมที่จัดให้ในการเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญในการที่จะส่งเสริมให้เด็กมี
ความสนใจ ชื่นชอบ และมีทัศนคติที่ดีต่อการเขียนบทหรือกรอง และเขายังให้
ข้อเสนอแนะว่า ควรให้เด็กได้อ่านบทหรือกรองมาก ๆ เพราะจะช่วยให้เด็ก
ได้มีความรู้และเข้าใจในเรื่องของบทหรือกรองด้วยตัวเอง และ เชนนิ่ง

(Henning 1973 : 186) เห็นว่า ความสำเร็จของการสอนร้อยกรองนั้น
ขึ้นอยู่กับตัวครูมากกว่าอิทธิพลของศิลปภาษา ครูจะต้องรักและสนใจในเรื่องของ
บทหรือกรอง เพราะถ้าครูมีความรู้ ความสามารถ ก็ย่อมจะมีโอกาสส่งเสริม

ความคิดสร้างสรรค์ในด้านนี้ให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดี การสอนเขียนบทร้อยกรอง
 ในชั้นมัธยมศึกษา บุญนำ บุญเสวีรัฐ (2502) เสนอว่า ควรเน้นให้นักเรียนรู้จัก
 ลักษณะคำประพันธ์ที่จะเรียนอย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ นัยนา
 สุธิธรรม (2517 : 215) และเห็นว่านักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาควรได้รับการฝึก
 ให้ใช้จินตนาการของตัวเองให้มาก ชวน เพชรแก้ว (2519) กับ ยุพา ขนอนคราม
 (2520 : 33) ให้ข้อเสนอแนะที่เหมือนกันในเรื่องของการสอนเขียนบทร้อยกรองว่า
 ครูควรนำแนวการเขียนแบบสร้างสรรค์มาใช้ คือให้อิสระแก่ผู้เรียนอย่างเต็มที่ทั้งใน
 เนื้อหา ลักษณะของคำประพันธ์ความยาว และเวลาที่เหมาะสม ไม่ควรระบุให้
 ผู้เรียนต้องเขียนเรื่องนั้น เรื่องนี้, ไม่ควรมุ่งให้ผู้เรียนจดจำคำศัพท์, อ่านให้ถูกต้อง
 หรือให้ท่องบทประพันธ์ให้ขึ้นใจ เพราะจะเป็นการลดสภาพพจน์ และจินตนาการของเด็ก
 ทำให้ความคิดในรูปแบบการสร้างสรรค์ค่อยลงไป ซึ่งสอดคล้องกับข้อเขียนของ
 เทือก กุสุมา ณ อยุธยา (2511 : 81-89) ที่กล่าวถึงข้อห้าม 4 ประการในการ
 สอนร้อยกรองแก่เด็กว่า ไม่ควรบังคับให้เด็กท่องร้อยกรอง เพราะเด็กจะเห็น
 เป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่าย ไม่ควรนำร้อยกรองมาให้เด็กวิเคราะห์อย่างละเอียด
 แม้แต่การนำร้อยกรองมาสอนที่ธรรมาก็ไม่ใช่สิ่งถูกต้อง และถ้านำบทร้อยกรอง
 มาสอนเด็ก จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับตัวเด็กไม่ควรเอาสิ่งที่ลึกซึ้งเหมาะ
 สำหรับผู้ใหญ่มาสอนเด็ก

ในด้านของหลักและแนวทางในการสอนเขียนบทร้อยกรองในห้องเรียน
 ได้มีนักการศึกษาในต่างประเทศ เช่น เคเนดี (Kenedy 1975 : 212 - 217)
 บาวเวอร์ส (Bowers) และกีทิง (Geeting 1973 : 1205) กับนักการ
 ศึกษาไทยหลายท่านได้แก่ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2509 : 10) สุจิต เพ็ชรชอบ
 และสายใจ อินทร์พรหม (2522 : 163 - 165) นิรันดร นวมารต (มปพ. :
 178) เกหลง พานิช (2509 : 43) กานดา คาราสวัสดิ์ และคณะ (2517)
 ได้ให้ข้อเสนอแนะซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและสรุปรวมไว้ดังนี้

การสอนเขียนบทร้อยกรอง หรือคำประพันธ์นั้น ครูควรมีขั้นตอนในการ
 สอนทุกครั้งซึ่งได้แก่ ขั้นนำ ขั้นสรุป และขั้นประเมินผล ขั้นแรกครูควรให้ผู้เรียน
 ได้เห็นคุณค่าของกวีนิพนธ์ และชี้ให้เห็นประโยชน์ในการนำไปใช้ก่อน แล้วจึงให้

ฟังตัวอย่างบทร้อยกรอง ให้คัดออกเสียง หรืออ่านบทร้อยกรองเพื่อให้รู้สึกถึงลีลา และความไพเราะ แนะนำให้รู้จักความหมาย และความคิดซึ่งมีในบทร้อยกรองนั้นๆ ต่อจากนั้นจึงให้ความรู้และความเข้าใจในคำฉันท์ลักษณะอันจำเป็นของบทร้อยกรอง ที่จะเรียนนั้นแล้ว จึงจะเริ่มคัดเขียน ในระยะแรก ๆ อาจจะไม่ลงมือเขียนเป็น วรรคเลยก็ได้เลย แต่อาจฝึกให้พูดคำสัมผัสคล้องจอง หรือให้เขียนคำสัมผัสคล้องจอง อย่างง่าย ๆ เช่น ชื่อดอกไม้ ชื่อสิ่งของ ชื่อคน แล้วจึงค่อย ๆ เพิ่มจำนวนมากขึ้น จนสามารถเขียนเป็นวรรคได้ ในการสอนให้เด็กเขียนนั้น ควรนำสิ่งที่เด็กสนใจ และเหมาะสมกับวัย และความสามารถของเด็กมาสอน เช่น เด็กเล็ก หรือเด็ก ประถมศึกษา มักสนใจเกี่ยวกับตัวเอง สิ่งที่อยู่ใกล้ตัว สิ่งที่เป็นความจริงผสมความ คิดฝัน ชอบใช้คำง่าย ๆ ที่สอดคล้องอารมณ์ขัน ในการฝึกเขียน ครูควรฝึกให้ช่วย กันเขียนเป็นกลุ่มก่อน เพื่อสร้างความมั่นใจ แล้วจึงให้เขียนเป็นรายบุคคลภายหลัง ครูจะต้องจัดกิจกรรมที่ให้เด็กทุก ๆ คนได้มีส่วนร่วมเรียนในบรรยากาศที่ดี มีสื่อ การสอนที่เร้าใจให้เด็กสนใจ และเกิดจินตนาการในการที่จะเขียน สิ่งที่จะใช้ ประกอบการสอนได้คือ เช่น รูปภาพศิลปะ ภาพเกี่ยวกับธรรมชาติ เทปเพลง เล่านิทาน เล่นละคร เชิดหุ่น การทำท่าทางประกอบ การออกไปศึกษานอกสถานที่ ที่มีบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมที่เร้าใจ ครูควรให้โอกาสนักเรียนฝึกฝนการ เขียนบ่อย ๆ ให้รู้จักการถอดคำประพันธ์, รู้จักการเปลี่ยนคำจากร้อยแก้วให้สัมผัส กันกลายเป็นร้อยกรอง และครูไม่ควรใช้วิธีสอนเดี่ยว หรือจัดกิจกรรมซ้ำ ๆ กัน ทุกชั่วโมง

ในคำนำบทบาทของตัวครูที่จะสนับสนุนการเขียนบทร้อยกรองของเด็กนั้น นักการศึกษาทั้งหลายก็ได้ให้ความคิดเห็นที่สรุปได้ว่า ครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุดใน การสอน นอกจากครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจ มีความรู้ ความสามารถ และมี ความแม่นยำในเรื่องนี้ มากพอสมควรแล้ว ครูยังจะต้องเป็นผู้มีใจกว้าง อดทน ยอมรับ ยกย่อง และสนับสนุนผลงานของเด็ก ครูควรให้โอกาสเด็กได้ฝึกฝนเขียน ให้กำลังใจ และติดตามผลงานอย่างสม่ำเสมอ ครูต้องระมัดระวังการวิจารณ์ผลงาน ของเด็ก โดยไม่ทำให้เกิดการสะกิดกันความคิดของเด็ก ครูต้องมีเกณฑ์แน่นอน ในการที่จะประเมินผลงานของเด็ก และควรมหาโอกาสพิจารณาความสามารถของเด็ก

แต่ละคน เพื่อส่งเสริมให้ได้ฝึกฝนในสิ่งที่เขาถนัด และสนใจ ควรได้แนะนำให้
 เกิดรู้จักกับงานประพันธ์ที่ สนับสนุนให้มีการรวบรวมบทประพันธ์ที่ไพเราะจาก
 หนังสือ และวรรณคดีต่าง ๆ นอกจากการแนะนำ และการดูแลเอาใจใส่ในชั้น
 เรียนแล้ว ครูควรคำนึงถึงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จะช่วยสนับสนุนในค่าน
 นี้ เช่น การจัดตั้งชุมนุมภาษาไทย การแข่งขันการแต่งคำประพันธ์ การจัดรายการ
 ในวันสำคัญต่าง ๆ ที่จะช่วยให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถในการแต่งคำประพันธ์
 เช่น จัดกิจกรรมในวันขึ้นปีใหม่ วันแม่ วันเด็ก วันชาติ วันสำคัญทางพุทธศาสนา
 เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยสนับสนุน และส่งเสริมให้การเรียนการเขียนร้อยกรอง
 ได้ผลดียิ่งขึ้น

การประเมินผลงานคำร้อยกรองของเด็ก

การพิจารณาผลงานการเขียนบทร้อยกรองของเด็กนั้น ใ้มีนักการศึกษา
 ทั้งในประเทศ และต่างประเทศหลายคนให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

เบอร์น (Burnes 1971 : 99) ให้ความเห็นว่า ไม่ควรนำเอาบท
 ร้อยกรองของเด็กทุกคนมาเปรียบเทียบกัน เพื่อพิจารณาว่าใครมีความสามารถ
 เห็นอกว่ากัน ในการตัดสินครูควรคำนึงถึงความสามารถที่เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ
 ภูมิหลัง ตลอดจนประสบการณ์ของเด็กเป็นองค์ประกอบในการตัดสิน ผลงานของ
 เด็กนั้นควรจะได้เปรียบเทียบกับงานชิ้นก่อน ๆ ของตัวเด็กเองเท่านั้น และ บรูค
 (Brook) กับ วอเรน (Warren) (1960 : 388) ได้เสนอเกณฑ์ที่จะ
 พิจารณาในการตัดสินซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ของ ชวน เพชรแก้ว (2518) คือ
 จะต้องพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความคิดริเริ่ม
2. การเลือกใช้คำ และจินตนาการในการเขียน
3. แบบแผนข้อบังคับของบทร้อยกรอง

นอกจากเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว ชวน เพชรแก้ว ยังเสนอแนะอีกว่า
 ผู้สอนควรวัดผลการเขียนบทร้อยกรอง ควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ไม่ควร

สอบเพียงครั้งเดียวเมื่อจบเนื้อหา เพราะจะเป็นการวัดที่ไม่เห็นความเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน และในการตรวจงานเขียนควรใช้ข้อบกพร่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ใหญ่เขียนไม่ควรทำให้ผู้เขียนท้อใจ ในด้านการคิดเป็นคะแนน เขาเห็นว่าถ้าคะแนนเต็ม 10 คะแนน ควรให้คะแนนในด้านความคิด และการลำดับความคิด 4 คะแนน รูปแบบชั้นหลัก 3 คะแนน และการเลือกใช้คำสำนวนภาษา 3 คะแนน และในเรื่องของเกณฑ์เช่นเดียวกัน พิศมัย สิ่งแก้ว ได้เก็บความจากข้อเขียนของฟอลดี (Foley) ซึ่งได้เสนอแนะสิ่งที่ควรวัดนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วอีก คือ เรื่องของการเรียบเรียงเนื้อหา กับกลไกในการเขียน คือ การสะกด การเว้นวรรค และไวยากรณ์อีกด้วย นอกจากนั้น ยูพา ซอนนกราม (2520 : 35-36) ก็ได้เก็บความจากข้อเขียนของ วอดเตอร์ เกี่ยวกับเกณฑ์ที่จะประเมินผลร้อยกรองซึ่งแบ่งได้ละเอียดยิ่งขึ้นไปอีก โดยเพิ่มเติมเข้าไปในเรื่องของ ความจริงใจ ความคิดฝัน ความรู้สึกที่สื่อใ้ใจ ความเป็นสากล ความเป็นเอกภาพ จังหวะ ความถูกต้อง และมีความสำคัญทางศิลปะ แต่ในเรื่องของการประเมินผลที่ได้กล่าวมานี้เอง โจนาธาน บอมบาช (Bombach 1970 : 3-5) กลับมีความเห็นว่า การตรวจงานเขียนของนักเรียน ไม่ควรให้เป็นคะแนน เพราะจะทำให้นักเรียนพะวงกับคะแนน จนไม่มีงานสร้างสรรค์เป็นของตนเอง การวัดผลนั้นควรพิจารณาจากพัฒนาการในการเขียนของนักเรียนเอง

ดังนั้น สรุปได้ว่าการตรวจงานเขียนของนักเรียนนั้น มีเกณฑ์การตัดสินอยู่หลายด้าน ที่ครูจะได้พิจารณาให้เหมาะสมกับเด็ก ไม่มีการบังคับตายตัวว่าครูควรจะใช้เกณฑ์ใดในการตัดสิน แต่ข้อที่สำคัญควรจะได้พิจารณาอย่างยิ่งคือ การวัดผลควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนได้ดีกว่าที่จะวัดผลเพียงครั้งเดียวเมื่อจบเนื้อหา

นอกจากนี้ในส่วนของตัวครูยังมีผู้ให้ข้อเสนอแนะว่าครูควรได้นำเอาบทร้อยกรองไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เพราะการใช้ร้อยกรองไปช่วยในการเรียนการสอนจะด้วยวิธีให้อ่าน, ให้ท่องในส่วนที่ต้องการจะช่วยให้อ่าน, หรือในการเขียนก็ตาม จะให้ประโยชน์ในแง่ที่ช่วยให้จดจำสิ่งที่เรียนได้ดี ผู้เรียนสนใจเพราะได้อ่านคำที่มีลีลา จังหวะ และคำที่คล้องจองกัน ทำให้ผู้เรียน

เรียนด้วยความสนุกเพลิน(แมรี หลุยส์ วัลส์ (Mary Louise Woerl : 1974) ได้ทำการวิจัย เรื่องถ้อยคำที่มีสัมผัสคล้องจองกับข้อความที่เป็นร้อยแก้วว่ามีผลต่อการฝึกออกเสียง "r " หรือไม่ ผลปรากฏว่า คำที่มีสัมผัสคล้องจองกัน มีผลต่อการฝึกออกเสียง "r " ดีกว่าร้อยแก้ว และสามารถใช้เป็นเครื่องแก้ไขเด็กที่มีปัญหาในการออกเสียงได้ด้วย ธนู บุณรัตพันธ์ (2519 : 4) เห็นว่าการสอนด้วยบทเพลง ใช้สอนได้ทุกวิชา โดยการนำเอาเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ มาสร้างเป็นบทร้อยกรอง แล้วใส่ทำนองเป็นเพลง ซึ่งให้ประโยชน์แก่การเรียนการสอนมาก เพราะผู้เรียนสนใจ สนุกสนาน ฝึกการใช้พจนานุกรม, การเลือกสรรใช้ถ้อยคำ, เป็นพื้นฐานในการศึกษาวรรณคดี และเป็นการสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนด้วย นายแพทย์เมืองทอง แซ่มณี (2519 : 24-27) ได้เสนอข้อคิดให้นำเอาบทร้อยกรองมาใช้ในการเรียนการสอน ประโยชน์โดยตรงคือ ช่วยให้จดจำสิ่งที่เรียนได้ดี ประโยชน์โดยอ้อมคือ ความนิยมชมชอบในบทร้อยกรอง และวรรณคดีไทย วิธีการจะประยุกต์ไปใช้ได้โดยครูนำบทร้อยกรองที่ผู้เรียนแต่งไว้มาใช้สอน หรือครูอาจแต่งขึ้นเอง และอาจฝึกให้เด็กแต่งเพื่อนำไปใช้ได้

ในด้านของวิธีการสอนเขียนบทร้อยกรอง การนำบทร้อยกรองไปใช้ในการเรียนการสอน ล้วนเป็นประโยชน์โดยตรงสำหรับครูผู้สอนภาษาไทยที่จะศึกษาและนำไปใช้ เพราะผลสำเร็จของการเรียนการสอนทุก ๆ อย่างนั้น ล้วนขึ้นอยู่กับตัวครูทั้งสิ้น

วิธีสอนแบบอุปมาน และ อุนมาน

(Inductive and Deductive Methods)

นักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า วิธีสอนแบบอุปมาน และ วิธีสอนแบบอุนมาน ดังต่อไปนี้

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good / 1973 : 168) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

วิธีสอนแบบอุปมาน(Inductive Method) คือ

1. วิธีการเรียนการสอน การทำวิจัย หรือการโต้แย้ง ซึ่งอาศัยพื้นฐานของการแสดงเหตุผลจากกรณีเฉพาะอย่าง นำมาที่ความเป็นข้อสรุปกว้างๆ
2. วิธีสอนซึ่งใช้หลักการเสนอตัวอย่าง หลาย ๆ ตัวอย่าง ให้มากพอแก่ผู้เรียนแล้วให้ผู้เรียนนำมาขบคิด รวบรวมเป็นกฎ หลักเกณฑ์ หรือข้อเท็จจริงขึ้นมาให้ได้
3. เป็นวิธีการซึ่งแต่ก่อนเคยใช้ในการสอนภาษาต่างประเทศ โดยการที่ให้เรียนรูวลี หรือ คำ, ข้อความต่าง ๆ ไปทีละอย่าง โดยไม่มีการสอนหลักต่าง ๆ ก่อน เมื่อเรียนรูจนครบถ้วนก็จะสามารถรวบรวมเป็นหลักต่าง ๆ ขึ้นมาได้

วิธีสอนแบบ อนุมาน (Deductive Method) คือวิธีการเรียนการสอน หรือการโต้แย้ง ซึ่งอาศัยหลักกว้าง ๆ หรือหลักทั่ว ๆ ไป เป็นการประยุกต์จากกฎไปหาส่วนย่อยเป็นวิธีที่แสดงให้เห็นถึงความถูกต้องของข้อสรุป

ทองทิพย์ วรณพันธ์ (2522 : 69-71) กล่าวถึงการสอนทั้ง 2 แบบว่า

วิธีสอนแบบอุปมาน (Inductive Method) เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยกรีก ได้มีวิวัฒนาการ และปรับปรุง คัดแปลงให้เข้ากับหลักทางการสอนแบบต่าง ๆ เรื่อยมา วิธีสอนแบบนี้จะสอนให้นักเรียน เรียนรู้ส่วนย่อยไปหาส่วนรวม หรือจากตัวอย่างแล้วสรุปเป็นกฎเกณฑ์หรือหลักทั่วไปของวิธีสอนแบบนี้อาจกล่าวได้ว่า เป็นวิธีค้นคว้านตนเอง

วิธีสอนแบบอนุมาน (Deductive Method) เป็นการสอนที่เริ่มใช้กันมาตั้งแต่สมัยของ พลาโต (Plato) เป็นวิธีสอนที่ตรงกันข้ามกับแบบอุปมาน คือ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กฎ หรือ หลักโดยทั่ว ๆ ไปเสียก่อนแล้วจึงศึกษาค้นคว้าส่วนปลีกย่อยเกี่ยวกับหลักเกณฑ์นั้น สรุปแล้วคือ การสอนจากกฎไปหาตัวอย่าง หรือเป็นการสอนจากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย

สุชา จันทน์เอม (2521 : 13-14) กล่าวถึงการเรียนแบบอุปมานกับอนุมานว่า

การเรียนแบบอุปมาน (Inductive Learning) เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ได้มาจากหลักเกณฑ์ หรือทฤษฎีต่าง ๆ นั้นเอง หลักสำคัญของวิธีนี้ว่า ถ้าทุกสิ่ง

ในประเภทเดียวกันเป็นจริงแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อยู่ในประเภทร้อยเป็นจริงด้วย ซึ่งนับเป็นวิธีที่อ้างเหตุผล (Syllogism) นั้นเอง

การเรียนแบบอนุมาน (Deductive Learning) เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยกฎเกณฑ์เป็นหลัก แล้วให้ผู้เรียนหารายละเอียดต่าง ๆ กล่าวได้ว่าเป็นการเรียนรู้จากกฎเกณฑ์ไปสู่ตัวอย่างปลีกย่อยนั่นเอง ให้นักเรียนรู้จักวิธีนำกฎเกณฑ์มาอธิบายตัวอย่างเป็นการพิสูจน์จึงจะยอมรับว่าเป็นความจริง

เสริมวิทย์ ฤาเมธี (2522 : 66) กล่าวว่า

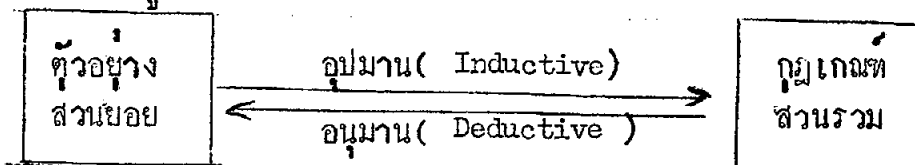
การสอนแบบอุปมาน (Inductive) ตรงข้ามกับการสอนแบบอนุมาน คือให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากรายละเอียดส่วนย่อยไปหาส่วนรวม เป็นการสอนโดยให้ศึกษาจากตัวอย่างต่าง ๆ แล้วจึงสรุปไปสู่กฎเกณฑ์เป็นหลักทั่วไป นับว่าเป็นวิธีการที่ศึกษาค้นคว้าให้ใคร่ขอเท็จจริง จากการรวบรวมข้อมูลหลายส่วน แล้วจึงสรุปจากผลที่ได้ ว่าควรจัดอยู่ในหลักเกณฑ์อะไรบ้าง หรืออาจจัดเป็นหลักเกณฑ์ใหม่ก็ได้

การสอนแบบอนุมาน (Deductive) เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียน เรียนรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์หรือหลักความจริงโดยทั่ว ๆ ไปก่อน แล้วจึงสอนส่วนปลีกย่อยอย่างละเอียด เกี่ยวกับหลักเกณฑ์นั้น ๆ ภายหลัง เป็นการสอนจากกฎเกณฑ์ไปหาตัวอย่างโดยระบุกฎเกณฑ์ก่อน แล้วจึงยกตัวอย่างประกอบตามมา

จากการให้ความหมายของวิธีสอนแบบอุปมาน และอนุมานของนักการศึกษา ดังกล่าว อาจสรุปรวมได้ดังนี้

การสอนแบบอุปมาน (Inductive Method) เป็นการสอนจากตัวอย่างหรือส่วนย่อยไปสู่กฎเกณฑ์ หรือข้อสรุปส่วนรวม

การสอนแบบอนุมาน (Deductive Method) เป็นการสอนจากส่วนรวมหรือกฎเกณฑ์ ไปสู่ตัวอย่าง หรือส่วนย่อย

ขั้นตอนของการสอบแบบอุปมานและ แบบอนุมาน

วิธีสอนทั้ง 2 แบบ มีขั้นตอนและวิธีการที่แตกต่างกันไป นักการศึกษาที่
ได้รู้ขั้นตอน และวิธีการสอนที่คล้ายคลึงกัน มีหลายคนได้แก่ เกษม สุขหอม และ
คณะ (2518 : 135 - 138) ชูชาติ เจริญลาต (2521 : 65 - 67)
วินิจ เกตุขำ (2522 : 158 - 159) สุวัฒน์ พุทธิเมธา (2523 : 172 - 176)
อัญชลี แจมเจริญ (2523 : 68 - 70) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา นำมาเปรียบเทียบ
และได้รวบรวมสรุปเป็นขั้นตอนในการสอนของแต่ละวิธีสอน ดังนี้

วิธีสอนแบบอุปมาน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียม เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานที่จะรับ
ความรู้ใหม่ หรืออาจเป็นการทบทวนสิ่งที่เรียนไปแล้ว เพื่อความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน
2. ขั้นสอน ครูให้ตัวอย่างแก่นักเรียน และให้นักเรียนทำการพิสูจน์
และทดลองด้วยตนเอง
3. ขั้นเปรียบเทียบ นักเรียนนำตัวอย่างต่าง ๆ มาเปรียบเทียบ แยกแยะ
ความแตกต่าง และความสัมพันธ์ รายละเอียดที่เหมือนกัน เพื่อหาองค์ประกอบร่วม
4. ขั้นสรุป เป็นการสรุปองค์ประกอบร่วมจากตัวอย่างต่าง ๆ แล้วสรุป
เป็นกฎเกณฑ์
5. ขั้นนำไปใช้ เป็นการทดสอบนักเรียนเกี่ยวกับความเข้าใจกฎเกณฑ์
หรือ ข้อสรุปนั้น ๆ ด้วยการทำแบบฝึกหัด หรือนำไปแก้ปัญหาอื่น ๆ

วิธีสอนแบบอนุมาน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียม เป็นการเร้าความสนใจของนักเรียน หรือเป็นการนำ
เข้าสู่บทเรียน
2. ขั้นสอน ครูอธิบาย กฎ หรือ ทฤษฎีให้นักเรียนเข้าใจ พร้อมทั้ง
ยกตัวอย่าง และให้นักเรียนกระทำการพิสูจน์ด้วยตัวเอง
3. ขั้นสรุป เป็นขั้นที่นักเรียนสรุปว่า กฎเกณฑ์หรือทฤษฎีที่ครูอธิบาย
นั้นเป็นความจริง

4. ชั้นใช้ ครูให้นักเรียนนำกฎหรือทฤษฎีที่พิสูจน์ให้เห็นจริงนั้นไปใช้
ในการทำแบบฝึกหัด

ข้อดี และข้อเสียของการสอนทั้ง 2 แบบ

วิธีสอนทั้ง 2 แบบ มีทั้งข้อดี และข้อเสีย ซึ่งเป็นความเห็นของนักการศึกษา
หลายท่าน เช่นวินิจ เกตุขำ (2522 : 158 - 159) กล่าวว่า การสอนแบบ
อุปมาน มีข้อดีคือเด็กได้เรียนรู้ด้วยการกระทำ เมื่อเข้าใจแล้วก็จะจดจำได้นาน
ชูชาติ เขิงฉะด (2521 : 65 - 67) เห็นว่าวิธีตรงที่นักเรียนรู้จักกับยังในการ
ตัดสินใจไม่สรุปข้อเท็จจริงใด ๆ รวดเร็ว จนกว่าจะได้พิสูจน์ความจริง สุวัฒน์ พุทธิเมธา
(2523 : 172 - 176) ให้ความคิดเห็นว่าวิธีอุปมานช่วยให้ผู้เรียนเป็นคนช่างคิด
ช่างสังเกต รู้จักคิด ค้นคว้าหาเหตุผลไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ หรือคอยแต่รับคำบอกเล่า
ของผู้อื่น และสามารถนำกระบวนการสอนไปเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
ได้ดี ส่วนเรื่องข้อเสียนั้น วิธีสอนอุปมานมีข้อเสียที่นักการศึกษาทั้งหลายมองเห็น
คล้าย ๆ กัน สรุปได้ดังนี้ คือ เสียเวลาในการสอนไม่ทันใจทั้งผู้สอนและผู้เรียน
ครูผู้สอนจะสอนให้เกิดความพร้อมการสอนอย่างดี มีขั้นตอน อุปกรณและตัวอย่างต้อง
ครบพร้อมตลอดจนต้องเข้าใจในลำดับขั้น และวิธีการสอนต้องรู้จักหาวิธีการอื่น ๆ
มาประกอบอย่างเหมาะสม ถ้าครูผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนรู้นาน ๆ รู้ในเวลารวดเร็ว
โดยรีบอธิบาย และสรุปเสียเอง การสอนก็จะไม่ได้ผล

ส่วนการสอนแบบอนุมาน นั้น สุวัฒน์ พุทธิเมธา (2523 : 172 - 176)
เห็นว่าข้อดี คือ ทำให้ผู้เรียนรู้จักหาเหตุผลข้อเท็จจริง และหลักฐานต่าง ๆ มา
พิสูจน์ พิจารณาทำความเข้าใจจากฐานที่มาของกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ก่อนที่จะยอมรับ
ทำให้ผู้เรียนตัดสินใจหาของของตนได้ นำไปใช้ได้ขึ้นชีวิตจริง วินิจ เกตุขำ (2522 :
158 - 159) เห็นว่าวิธีสอนแบบนี้ ครูไม่ต้องมีเทคนิคมาก และประหยัดเวลาอีกด้วย
แตละเมียด ลิมอักษร (2505 : 44 - 45) เห็นว่าการสอนแบบอนุมานนี้ เป็นการสอน
ให้นักเรียนมีเหตุผลไม่เชื่อง่าย โดยไม่ได้พิสูจน์ให้ชัดเจนเสียก่อน การรู้เหตุผลจาก
ข้อความ หรือกฎทั่วไปนั้น ฝึกให้นักเรียนเป็นคนละเอียดรอบคอบ แต่เป็นวิธีสอนที่

ไม่ดำเนินไปตามขั้นตอนความเจริญของจิตใจ เพราะกำหนดความถี่รวบยอดไว้ก่อน แล้วจึงสาวหาเหตุ

จากความคิดเห็นดังกล่าวกว่า ทำให้เห็นทั้งข้อดี และข้อเสียของการสอนแต่ละแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับครูผู้สอนจะเลือกพิจารณาเอาเองว่า ในเนื้อหาวิชา และจุดประสงค์ในการเรียนแต่ละเรื่องนั้น เหมาะที่จะใช้วิธีสอนแบบใด ได้มีนักการศึกษาหลายคน ที่เห็นว่านอกจากจะนำการสอนแบบอุปมาน และอนุมาน ไปสอนวิชาที่มีกฎเกณฑ์ ทฤษฎี แล้วยังสามารถนำเอาวิธีการสอนทั้ง 2 แบบมาผสมกัน เรียกว่า วิธีสอนแบบอุปมาน และอนุมาน ซึ่งในอดีต ชาร์ลส์ คาร์วิน (Charles Darwin) ได้เคยนำไปใช้ในทางวิชาชีววิทยาได้ผลดีมาแล้ว ครูก็สามารถจะนำความรู้จากวิธีสอนทั้ง 2 แบบ ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลดีได้

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบอุปมาน และอนุมาน

ในด้านการศึกษาวิธีสอนทั้ง 2 แบบไปทดลองวิจัยนั้น ในต่างประเทศ มีงานวิจัยของ เอิร์ล โทมัส (Earl W. Thomas) ได้ทดลองเปรียบเทียบการสอนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีอุปมาน และอนุมาน แก่นิสิตชั้นปีที่ 1 จำนวน 2 กลุ่ม ผลการวิจัยพบว่านิสิตกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีอุปมาน ได้คะแนนความเข้าใจศัพท์ และการอ่านเอาเรื่องสูงกว่ากลุ่มที่เรียนแบบอนุมาน ในเรื่องของหลักภาษา และการสอนเรียงความ วิธีสอนทั้งสองแบบให้ผลไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วิลเลียม เฮอร์เบิร์ต (William Herbert) ซึ่งสอนภาษาอังกฤษแก่นักศึกษาผู้ใหญ่ที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง ซึ่งพบว่าผลสัมฤทธิ์ของวิธีสอนทั้งสองแบบไม่แตกต่างกัน ส่วน กัททรี (Guthrie 1967 : 45 - 49) นั้นได้ทดสอบนักศึกษาวิทยาลัย ปีสุดท้ายพบว่าผลการทดสอบความจำของกลุ่มที่สอนจากกฎไปสู่ตัวอย่างได้คะแนนดีกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ เวอเชน (Worthen 1968 : 47-49) ที่พบว่าการสอนด้วยวิธีสรุปครอบคลุม ให้ผลการเรียนรู้ดีกว่าการสอนด้วยวิธีค้นพบด้วยตัวเอง และกิเนธ (Gwyneth 1969 : 2141) ได้เปรียบเทียบการสอนภาษาอังกฤษ ในเคื่กระดับเกรด 2 ด้วยวิธีสอน 2 แบบนี้ พบว่า วิธีสอนทั้ง 2 แบบให้ผลไม่แตกต่างกัน

ผลงานวิจัยในประเทศในด้านการนำเอาวิธีสอนทั้ง 2 แบบไปทดลอง
 วิจัยนั้น นวรัตน์ ศิริโชค ได้ทำการวิจัยถึงผลการสอนทั้ง 2 วิธีต่อการเรียน
 มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ ผลปรากฏว่าทั้งสองแบบให้ผลไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับ
 กับผลงานวิจัยของ สมใจ แทบิสุทธิกุล (2524 : 53) ซึ่งพบว่าการสอนเรื่อง
 คำพ้องเสียงในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยวิธีสอนทั้งสองแบบ ให้ผลไม่แตกต่างกัน ส่วน
 ชาญวิทย์ จรตระการ (2524 : 54) ทำการทดลองสอนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่องพืช
 เพื่อศึกษาว่าวิธีสอนแบบใดที่จะมีผลต่อความคิดรวบยอด และความคงทนของความคิด
 รวบยอดต่อเรื่องเรียนนั้น ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
 ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบอนุमान มีผลสัมฤทธิ์ทั้งด้านความ
 คิดรวบยอด และความคงทนของความคิดรวบยอด สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบ
 อุปมาน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ลักขณา วรรณวีรกุล (2526 : 56)
 ซึ่งได้เปรียบเทียบวิธีสอนทั้ง 2 วิธี ในการสอนคณิตศาสตร์ เรื่อง เศษส่วน และ
 รูปเรขาคณิตในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบอนุमान มี
 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนแบบอุปมาน ในทุกเรื่อง

จากผลการวิจัยในเรื่องของการใช้วิธีสอนแบบอุปมาน และอนุमानในการ
 เรียนการสอนดังกล่าว ขอจะสรุปผลการวิจัยโดยส่วนรวม ได้ดังนี้

1. วิธีสอนแบบอุปมาน เป็นวิธีสอนที่เหมาะสมและใช้ได้ผลดีกับนักเรียนใน
 ระดับสูง หรือเหมาะกับวัยที่สามารถให้เหตุผล มีความรู้ความเข้าใจและมีความคิด
 คำนานามธรรม
2. วิธีสอนแบบอุปมาน เหมาะสำหรับเนื้อหาวิชาที่ใช้ เหตุผล จินตนาการ
 หรือวิชาที่ส่งเสริมการใช้จินตนาการ เช่น การอ่านจับใจความ การเขียนเรียงความ
3. วิธีสอนแบบอนุमान เป็นวิธีสอนที่เหมาะสมและใช้ได้ผลดีกับนักเรียนใน
 ระดับชั้นต้น ๆ อายุอ่อน ยังใช้เหตุผล หรือแสดงความคิด สรุปประเด็นสำคัญยังไม่
 คอยชัดเจน
4. วิธีสอนแบบอนุमान เป็นวิธีสอนที่เหมาะสมสำหรับเนื้อหาวิชาที่มีกฎเกณฑ์
 เช่น หลักภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เป็นต้น

จากผลการวิจัยต่าง ๆ ในประเทศไทย เกี่ยวกับการสอนเขียนบทร้อยกรอง นั้นในส่วนที่เป็นวิธีการสอนโดยตรง ไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน จะมีอยู่บ้างก็เพียงการสร้างแบบฝึกการเขียนอย่างสร้างสรรค์ การใช้คำสัญลักษณ์ในการเขียนบทร้อยกรอง การนำบทร้อยกรองรวมสมัยมาประกอบการสอนเขียนร้อยกรอง เท่านั้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะค้นหาวีธีสอนที่เหมาะสมสำหรับการสอนเขียนบทร้อยกรอง โดยเฉพาะส่วนที่เป็นฉันทลักษณ์ในการเขียนบทร้อยกรอง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนในอันที่จะสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่การเรียนการสอนวิชาภาษาไทยต่อไป

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย